

Jonathan M. Potter

Rewritten Gospel. The Composition of Luke and Rewritten Scripture. Beihefte zur Zeitschrift für die neutestamentliche Wissenschaft 267. Berlin: De Gruyter 2025, XVIII + 333 s. Euro 128,45.

Allerede i indledningskapitlet om kontekstualiseringen af Lukasevangeliets inddragelse af Markusevangeliet (s. 1-33) bliver det klart, at Jonathan M. Potter som forlæg kun vil inddrage dette. Således inddrager Potter ikke Matthäusevangeliet som et af Lukasevangeliets forlæg. I stedet godtager han grundlæggende to-kildehypotesen og daterer Lukasskrifterne til engang i 80'erne eller 90'erne. Han vil desuden ikke lede efter forbilleder i ikke-jødisk antik litteratur, selv om han på den anden side heller ikke vil udelukke påvirkninger fra den kant. Det hele handler således også om at placere Lukasevangeliets inddragelse af Markusevangeliet inden for samtidens jødiske fortolkningsstrategier.

Kap. 2, "Redefining Rewritten Scripture" (s. 34-85) rummer en instruktiv gennemgang af den hidtidige drøftelse af fænomenet "genskrevet Bibel", om det er en egentlig genre, eller om ordet "proces" er mere på sin plads. Her lander Potter på følgende definition: "Rewritten Scripture designates a functional genre of early Jewish exegetical literature in which an authoritative text or series of texts is interpreted through the creation of a new, hypertextual work generated by a process of pervasive rewriting" (s. 83).

Jubilæerbogen, som behandles i kap. 3 (s. 86-142), og som vi er så heldige at have på dansk takket være Bent Noack, er en fascinerende genskrivning af 1. Mosebog og 2. Mosebog 1-14. Genkendeligheden af fortællingen er ikke truet af de mangfoldige tilføjelser og udeladelser, omskrivninger og flytninger af informationer, men indholdet fremstår rigtigt nok i en anderledes og mere eller mindre fortolket skikkelse, og det skyldes angiveligt Moses selv, der her har fået sine oplysninger fra en engel. Potter leverer her en i høj grad fokuseret og læseværdig gennemgang af dette "klassiske" eksempel på "rewritten Bible/Scripture".

Det samme gælder kap. 4 (s. 143-203) om Josefus' genskrivning af den bibelske historie i de første 11 bøger af hans *Jødefolkets Historie* (*Antiquitates Judaicae*), der altså både har en kendt forfatter og kan dateres, da det 20 bøger store værk udtrykkeligt siges at være afsluttet i Domitians 13. regeringsår, dvs. 93, i øvrigt det 56. år i Josefus' liv (her er en dansk oversættelse virkelig et *desideratum*, da den eneste eksisterende er fra 1750'erne). Hvor Jubilæerbogen både selv oprindeligt var på hebraisk og havde et hebraisk forlæg, er Josefus' genskrivning på græsk. Han bygger dog ikke bare, hvad man umiddelbart ville forvente, på Septuaginta, men grundlæggende på den hebraiske tekst. Hans gengivelse er derfor også en oversættelse. Men selv om han kan udtrykke sig, som om gengivelsen i al væsentlighed er en oversættelse, er det helt tydeligt, at det dog ikke er af den hebraiske tekst, men af det, som Josefus forstod som dens væsentligste indhold. Potter får i

sin analyse fornemt vist, hvordan Josefus i sin tolkningsstrategi gør brug af stort set de samme elementer som forfatteren til Jubilæerbogen.

Efter dette grundige tilløb når vi så i kap. 5 (s. 204-280) frem til Lukasevangeliet, som Potter altså daterer relativt tidligt og i øvrigt heller ikke anser for kompositorisk særlig tæt forbundet med Apostlenes Gerninger. Men når det er sagt, sandsynliggør Potter, at forfatteren til Lukasevangeliet i sit arbejde med Markusevangeliets tekst faktisk betjener sig af de samme midler som Jubilæerbogens forfatter og Josefus til at skabe en Jesus-fortælling, der passer til hans særlige formål.

I et kort afsluttende kap. 6 (s. 281-288) drages konklusionerne. Lukasevangeliet er genremæssigt i familie med de jødiske tekster, der på grundlag af en hypotekst skaber en hypertekst, der både bevarer og fortolker. Markusevangeliet er ganske vist endnu ikke nogen bibeltekst. "Yet we should observe that just as Jubilees and Josephus bolster the authority of their scriptural hypotext by their rewriting of it, or rather by *reinscribing* it, so also Luke's new account of Jesus reinscribes the Markan form of the Jesus tradition. Mark is not yet 'Scripture', but Luke is moving in that direction" (s. 283). Forfatteren synes at have kendt Jubilæerbogen, mens ligheder med Josefus ikke skyldes direkte kendskab, men fælles tradition. Endelig afviser Potter, at forfatteren til Lukasevangeliet med sit skrift ønskede at fortrænge Markusevangeliet.

Hvor jeg hidtil mere løseligt har betragtet fortolkningsstrategien "genskrevet Bibel/Skrift" som forklaringsmodel på de senere evangelieforfatters overraskende frihed i forhold til deres forlæg, har Potter leveret en disciplineret analyse af Lukasevangeliets brug af Markusevangeliet som netop et eksempel på denne genre. Derfor er det et vigtigt bidrag til forståelsen af Lukasevangeliets tilblivelse.

Fremstillingen er bestemt ikke præget af trykfejl, men der er dog et par enkelte, som når fx Willert bliver Wellert (s. 25 n. 80), og "hypertext" vist skulle have været "hypotext" (s. 193), ligesom læseren overraskes, når det hedder, at "the author probably already knew about the events he described in Acts when he wrote Acts" (s. 207).